

пес Сэм похищению овцы из охраняемого им стада (<http://www.dailymotion.com/video/x29v0fu>).

Как видим, название анимационного текста выполняет целый ряд функций, для чего привлекает разнообразные средства оформления. Аллюзивное название является сложным знаком, который прочитывается должным образом при условии владения зрителем достаточно большим объемом пресуппозитивной информации. За неимением таковой название служит стимулом для приобретения необходимого знания, что позволяет говорить об образовательной функции названия анимационного текста, особо важной для анимационных произведений для детей. Кроме того, аллюзивные названия можно считать национально-культурно отмеченными знаками, что с необходимостью поднимает вопрос об особенностях их перевода.

М.У. ГУЛЬ

Брэст, БрДУ імя А.С. Пушкіна (Беларусь)

СУФІКСАЛЬНАЕ СЛОВАЎТВАРЭННЕ АД АСНОЎ АНГЛІЙСКАГА ПАХОДЖАННЯ Ў БЕЛАРУСКАЙ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЙ ЛЕКСІЦЫ

Міжмоўныя кантакты садзейнічаюць узаемабагацэнню слоўнікаў кантактуючых моў. Важнейшай умовай для запазычвання лічыва білінгвізм. Моўнае ўзаемадзеянне адбываецца на розных узроўнях: фаналагічным, марфалагічным, семантычным, сінтаксічным, але з'яўляецца найбольш эфектыўным у галіне лексікі. Вынікам міжмоўных кантактаў з'яўляецца перамяшчэнне адзінак розных узроўняў з адной мовы ў іншую, асновай якога з'яўляецца першаснае запазычванне слоў.

Станаўленне новай беларускай літаратурнай мовы пачалося ў XIX ст. Пачатак XX ст. стаў перыядам актыўнага папаўнення лексічнага складу літаратурнай мовы; у выданнях гэтага часу фіксуюцца наступныя англіцызмы: байкот, бос, доляр, клуб, мітынг [1, с. 93].

У 1920-я – 1980-я гг. колькасць запазычанняў англійскага паходжання ў беларускай грамадска-палітычнай лексіцы заставалася нязначнай. Актывізацыя запазычвання з англійскай мовы ў даследаванай галіне назіраецца ў канцы XX – пачатку XXI стст.: Слоўнік новых слоў беларускай мовы В.І. Уласевіч, Н.М. Даўгулевіч (Мінск, 2009) фіксуе наступныя адзінкі: аўтсайдар, бізнес, блог, бэбі-бум, вэб, гендар, грын-карт, Грынпіс, дрэс-код, дыверсіфікацыя, іміджмейкер, імпічмент, інаўгурацыя, інсайдар, інтэгратар, інтэрнэт, інэт, істэблшмент, кантэнт, кланіраванне, клон, крэатар, лагістыка, лібералізацыя, лэдзі-бос, маніторынг, мас-медыя, медыя, менеджар, менеджінт, мідл-клас, мэйнстрым, ньюсмейкер, офіс, паблік-офіс, паблік-рылейшанз, паблісіці, піар

(піяр), прайвесі, прэсінг, саміт, скрынінг, спікер, спіч, спічрайтар, транслятар, трафік, трэнінг, тынэйджар, уоркшоп, флэшмоб, флэшмобер, фокус-група, форум, франтмэн, экзіт-пол, япі.

Лічыцца, што для ўваходжання іншамоўнага слова ў сістэму прымаючай мовы неабходны наступныя ўмовы: 1) перадача іншамоўнага слова фанетычнымі і графічнымі сродкамі мовы-рэцыпіента; 2) суаднясенне слова з граматычнымі катэгорыямі; 3) фанетычнае засваенне; 4) словаўтваральная актыўнасць слова; 5) семантычнае асваенне іншамоўнага слова: пэўнасць значэння, дыферэнцыяцыя значэнняў паміж словамі, ужо наяўнымі ў мове, і «новым» іншамоўным словам; 6) рэгулярнае ўжыванне ў маўленні; для тэрміна – устойлівае ўжыванне ў той тэрміналагічнай галіне, якая яго запазычыла [2, с. 111–112]. Такім чынам, словаўтваральная актыўнасць запазычаных слоў паказвае на ступень іх засвоенасці ў мове-рэцыпіенце. Даўно запазычаныя словы ўтвараюць словаўтваральныя гнёзды: (праца і працаваць, працавіты, працаўнік, працоўны, працаёмкі, працаздольны).

Утварэнне субстантыўных дэрыватаў ад англійскіх запазычанняў.

Ад асноў англійскага паходжання з суфіксам -іст/-ыст утвараюцца назоўнікі – назвы асобы паводле прафесіі, занятку, навуковага светапогляду, адносінаў да пэўных грамадскіх з’яў, палітычных ідэйных плыняў, паводле спецыфічных прыметаў і схільнасцяў да чаго-небудзь [3, с. 83]. У грамадска-палітычнай тэматычнай групе невялікая колькасць такіх утварэнняў: байкот → байкатыст, ізаляцыянізм → ізаляцыяніст, лобі → лабіст, трэд-юніён → трэд-юніяніст, чартызм → чартызм.

Субстантывы з суфіксам -ацыя-а і яго варыянтам -ізацыя-а/-ызацыя-а ўтвараюцца ад назоўнікаў і звычайна маюць значэнне вынікаў дзеянняў ці працэсаў дзеянняў: вестэрн → вестэрнізацыя, стандарт → стандартызацыя.

Субстантывы з суфіксам -асць абазначаюць стан або адцягненыя якасці, звычайна ўтвараюцца ад прыметнікаў: гендарны → гендарнасць, кланавы → кланавасць.

Субстантывы з фармантам -ств-а абазначаюць дзяржаўныя аб’яднанні, грамадска-палітычныя арганізацыі, від заняткаў, розныя працэсы, прыметы, стан, групы асоб паводле іх сацыяльнага паходжання: аўтсайдар → аўтсайдарства, джэнтльмен → джэнтльменства, іміджмейкер → іміджмейкерства, лорд → лордства, лідар → лідарства, квакер → квакерства, пурытанін → пурытанства. Можна разглядаць некаторыя з даных адзінак і як адпрыметнікавыя ўтварэнні: пурытанства ← пурытанскі.

Утварэнне ад’ектыўных дэрыватаў ад англійскіх запазычанняў.

Ад’ектыўныя дэрываты складаюць значную групу сярод утварэнняў, матываваных англійскамоўнымі асновамі. Ад’ектывы звычайна ўтвараюцца ад назоўнікаў.

Ад'ектывы з суфісам -ск- могуць утварацца ад назваў грамадскіх і ідэалагічных плыняў. «Інтэнсіўнаму далучэнню лексемаў англійскага паходжання да слоўнікавага складу сучаснай беларускай мовы садзейнічае і словаўтваральны фармант -ск-» [3, с. 89]: аўтсайдар → аўтсайдарскі, лідар → лідарскі, тынейджар → тынейджарскі. Значную колькасць складаюць прыметнікі, утвораныя ад запазычанняў са значэннем асобы паводле галіны дзейнасці, роду заняткаў: інсайдар → інсайдарскі, менеджар → менеджарскі.

Невялікая колькасць прыметнікаў утвараецца ад англіцызмаў – назваў адцягненых паняццяў, працэсаў пры дапамозе суфікса -н-: гендар → гендарны, імідж → іміджны.

Дастаткова прадуктыўным з'яўляецца ўтварэнне прыметнікаў з суфісам -ав- ад асноў назоўнікаў: імідж → іміджавы, клан → кланавы, маніторынг → маніторынгавы, мэйнстрым → мэйнстрымавы, трэнінг → трэнінгавы.

У некаторых выпадках назіраецца канкурэнцыя словаўтваральных фармантаў пры ўтварэнні ад англійскамоўных асноў: імідж → іміджны і імідж → іміджавы.

Утварэнне дзеяслоўных дэрыватаў ад англійскіх запазычанняў.

Дзеясловы з суфісам -ірава- маюць значэнне дзеяння, якое адносіцца да таго, што названа ўтваральным словам: лідар → лідзіраваць, інтэрв'ю → інтэрв'юіраваць. Дзеясловы з суфісам -ава- ўтвараюцца ад назоўнікаў і маюць значэнне ўтвараць дзеянне, ажыццяўляць дзеянне паводле таго, што названа ўтваральным словам: байкот → байкатаваць. Дзеясловы з суфісам -ствава(ць) утвараюцца ад назоўнікаў: лідар → лідарстваваць.

Такім чынам, словаўтваральная актыўнасць англіцызмаў сведчыць аб высокай ступені іх засвоенасці ў беларускай мове. Ад асноў англійскага паходжання ўтвараюцца назоўнікі (пры дапамозе фармантаў -іст/-ыст, -ацыj-а, -асць, -ств-а), прыметнікі (пры дапамозе суфіксаў -ск-, -н-, -ав-), дзеясловы (пры дапамозе суфіксаў -ірава-, -ава-, -ствава-).

СПІС ЛІТАРАТУРЫ

1. Гапоненка, І. А. Лексіка беларускай літаратурнай мовы XIX – пачатку XX ст.: асаблівасці станаўлення і развіцця / І. А. Гапоненка. – Мінск : БДУ, 2012. – 307 с.
2. Крысін, Л. П. К определению терминов «заимствование» и «заимствованное слово» / Л. П. Крысін // Развитие лексики современного русского языка / под ред. Е. А. Земской [и др.]. – М. : Наука, 1965. – С. 104–116.
3. Кавалёва, Л. Я. Англіцызмы ў тэрміналогіі сучаснай беларускай літаратурнай мовы : манаграфія / Л. Я. Кавалёва ; навук. рэд. праф. П. У. Сцяцко. – Гродна : ГрДУ, 2007. – 186 с.